

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА
МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ
РІВНЯХ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА ХVІІІ МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ,
АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ І ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ»**

ОДЕСА 2020

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи дослідження соціально-економічних процесів на макро- та мезорівнях. XVIII міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічних рівнях», Одеса 23-24 квітня 2020 р. Одеса, ОНЕУ. – 2020. – 34 с.

Автори:

Підгорний А.З. – к.е.н., професор, завідувач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Вітковська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Готліб І.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – к.е.н., ст. викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету.

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Підгорний А. З. Україна – сучасність та майбутнє: демографічний аспект	4
Милашко О. Г. Новації статистичного спостереження колективних засобів розміщення в Україні	7
Ольвінська Ю. О. Регіональний аналіз людського розвитку в Україні.	10
Погорєлова Т. В. Статистичне дослідження ефективності агробізнесу в сучасних умовах	14
Самотоєнкова О. В. Статистичні аспекти дослідження кон'юнктури ринку споживчих товарів в Україні.....	18
Тарасова К. І. Статистичне дослідження економіки стартапів	22
Піскун А. В. Аналіз орендної плати однокімнатної квартири по регіонах України.....	26
Готліб І. Г. Статистичне дослідження сучасних проблем оплати праці в Україні	28
Вітковська К. В. Особливості формування демографічних процесів в регіоні	31

УКРАЇНА – СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Бачення майбутнього є однією з невід'ємних пізнавальних функцій будь-якої науки, і демографія не є винятком. Тим більше, що демографічні прогнози є основою для всіх прогнозів економічного та соціального характеру.

Тому, поставлена проблема, не потребує обґрунтування її актуальності. Цілком очевидно, що скорочення чисельності населення України, яке триває вже 24 роки, створює реальну загрозу вимирання українського народу.

Поставлене нами завдання полягає в тому, щоб на основі минулої та сучасної демографічної ситуації розрахувати майбутню чисельність та структуру населення, визначити основні причини та наслідків демографічної кризи.

З 1992 р. Україна вступила в період депопуляції, тобто скорочення чисельності населення в наслідок перевищення рівня смертності над рівнем народжуваності.

Перші симптоми майбутньої депопуляції з'явилися ще на початку 60-х років ХХ-го століття. коли почалося стійке зростання смертності, а з кінця 80-х років – падіння народжуваності. Значення коефіцієнта заміщення поколінь (нетто-коефіцієнт відтворення населення) з 1961 р. опустилося нижче 1, що стало симптомом переходу України в стан депопуляції. Фактичне скорочення населення почалося з 1992 р., починаючи з якого населення України перестало себе відтворювати. У результаті дії цих різноспрямованих чинників (падіння народжуваності та підвищення смертності) населення країни у 2014 р. скоротилося в порівнянні з 1993 р. майже на 7 млн. осіб, а у 2019 – з урахуванням тимчасової втрати окремих територій – на 10 млн. осіб (табл..1).

Таблиця 1

Чисельність наявного населення України за 1993-2019 рр.

(на початок року, млн. осіб)

	1993	2001	2014	2019¹
Млн. чел.	52,2	48,9	45,4	42,2
зміни у порів'янні з 1993 р.,+,-	–	– 3,3	– 6,8	10,0

Джерело: Населення України за 2014 рік. Демографічний щорічник. К., 2017

Скорочення чисельності населення набуло чіткої тенденції, і як свідчать результати проведеного аналізу, лишиться таким і в майбутньому. Це підтверджується проведеними нами прогнозними розрахунками чисельності населення України до 2030 року, результати якого наводяться в таблиці 2.

¹ Після 2014 р. дані наводяться без урахування чисельності населення АРК і тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей

Таблиця 2

Прогнозна чисельність населення України до 2030 р.*(на початок року, тис. осіб)*

	2018	2025	2030	2030 р. у % до 2018 р.
Усього	42217	39951	38241	- 3976
– чоловіки	19558	18514	17729	- 1829
– жінки	22659	21437	20512	- 2147
У працездатному віці	25638	22566	21762	- 3876
У віці 60 років і старше	9680	10126	9960	+ 280

Джерело: Авторські розрахунки

Середньорічний темп скорочення загальної чисельності населення складатиме 0,7 відсотка, а щорічні втрати – близько 300 тисяч осіб.

Виходячи з того, що масові демографічні процеси підкоряються статистичним законам, і на підставі фактичної кількості дітей та підлітків, які в найближчі роки стануть батьками і народять спадкоємців, можна прогнозувати значення коефіцієнтів народжуваності (таблиця 3).

Таблиця 3

Динаміка коефіцієнтів народжуваності в Україні у 2018-2030 рр.*(промиле)*

Коефіцієнт	2018	2020	2025	2030
Загальний	9,4	8,5	8,3	8,1
Спеціальний	39,6	37,6	36,7	36,1

Джерело: Авторські розрахунки

Поряд із низьким рівнем народжуваності на відтворення населення негативно впливає надзвичайно висока смертність. Стійке підвищення смертності в Україні почалося ще на початку 60-х років минулого століття і з незначними коливаннями продовжується до сьогодні. За найоптимістичнішим варіантом прогнозу до 2030 року коефіцієнт смертності може скоротитися не більше, ніж на 2 %. Однією із головних причин цього є подальше інтенсивне старіння населення, надзвичайно висока надсмертність чоловіків і смертність від причин, обумовлених соціально-економічним становищем в країні.

Зараз Україна стоїть перед незворотністю прискореного вимирання населення і величезної демографічної кризи. Отже, можна сказати, що Україна, як зникає. Чекати цього, за історичними мірками, не так довго – 100-150 років. Це підтверджує академік Л. Лібанова, яка говорить, що за будь-яких умов населення України буде скорочуватися, тому що у нас вичерпаний потенціал демографічного зростання, тому що у нас 75-річних жінок у структурі населення більше 5-річних дівчаток, тому що з 60-х років українська жінка не народжувала стільки дітей, скільки потрібно для простого відтворення поколінь.

Демографічна криза в Україні не виникла в останні десятиріччя, як це відмічають деякі автори, посилаючись на динаміку та сучасний стан розвитку населення. Її передумови були закладені ще в 60-80 роки минулого століття, коли почалося підвищення смертності і падіння народжуваності, збільшення кількості розлучень та інші негативні явища в демографічній системі. І тому, не слід сподіватися, що демографічна ситуація в Україні виправиться як тільки закінчиться економічна криза і підніметься життєвий рівень населення. За самими оптимістичними оцінками народжуваність в країні не підніметься вище рівня простого відтворення в наступний 50 років. Тільки сумісні зусилля держави і суспільства, спрямовані на відродження сім'ї, перебудова всієї суспільної структури заради сім'ї, народжуваності, відродження фамілістичної культури, можуть дати надію для України побороти демографічний колапс.

Література

1. Стеценко, С. Г. Демографічна статистика з основами демографії: підручник. Київ, Вища школа, 2005. – 415 с.
2. Медков, В. М. Демографія: учебник. Москва, ИНФРА-М, 2004. – 570 с.
3. Араб-Оглы, Е. А. Демографические и экологические прогнозы: монографія. Москва, Статистика, 1978. – 314 с.
4. Підгорний, А. З., Самотоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітківська К.В. Соціально-демографічна статистика: підручник. – Одеса, ОДЕУ, ФОП Гуляєва. 2017. – 422 с.
5. Підгорний, А. З. , Вітківська, К. В. Статистичне оцінювання та моделювання демографічних процесів на регіональному рівні [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська // Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : Монографія. – О. : Атлант. – 2012. – С. 6-42.
6. Підгорний, А. З. , Вітківська, К. В. Статистичне оцінювання впливу факторів на рівень смертності [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська // Вісник соціально-економічних досліджень. – О. : ОНЕУ. – 2009. - № 37. – С. 129-133.
7. Підгорний, А. З. , Вітківська, К. В. Щодо питання про побудову таблиць смертності за причинами для окремих регіонів [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська // Вісник соціально-економічних досліджень. – О. : ОНЕУ. – 2007. - № 26. – С. 51-57.
8. Населення України: демографічний щорічник. Київ, Державна служба статистики України, 2015. – 118 с.
9. <http://demoscope.ru/weekly/2016/0703/index.php>

НОВАЦІЇ СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІЩУВАННЯ В УКРАЇНІ

Внесок туризму в економіку України має стати вагомим джерелом надходження коштів. Туризм сприяє розвитку соціального та культурного потенціалу держави, допомагає подоланню безробіття.

Оцінювання стану туристичної діяльності та її впливу на розвиток економіки здійснюється, перш за все, за даними офіційних статистичних джерел щодо видів діяльності (галузей) туризму (діяльність щодо розміщування відвідувачів, діяльність турагентів і туроператорів, діяльність пасажирського транспорту тощо).

Перша позиція серед видів туристичної діяльності належить діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщування [1]. Відповідно документам [1-3] з 2018 р. змінено напрямки формування та здійснено актуалізацію сукупності одиниць і переліку респондентів державного статистичного спостереження щодо колективних засобів розміщування (КЗР).

Вивчення цих змін та здійснення аналізу стану та розвитку КЗР Одеської області – однієї з провідних туристичних регіонів України – є важливим напрямком комплексного дослідження впливу туризму на економіку країни.

До 2018 р. респондентами статистичного спостереження щодо діяльності колективних засобів розміщування були як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці. Відповідно Методологічним положенням [3] з 2018 р. за формою № 1–КЗР (річна) звітують лише юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб.

У табл. 1 продемонстровано основні показники діяльності КЗР у 2017 р. та в 2018 р. Без урахування перелічених вище уточнень аналіз динаміки показників, який на перший погляд висвітлює негативні тенденції, був би помилковим.

Таблиця 1

Основні показники діяльності КЗР Одеської області

Показник	2017 р.	2018 р.
Кількість КЗР, одиниць	529	177
Кількість місць у КЗР, одиниць	53188	23427
Кількість осіб, що перебували у КЗР	478104	289913

Джерело: складено автором за [4]

Різке скорочення характеристик діяльності КЗР області пояснюється ще таким фактором. До 2018 р. колективні засоби розміщування включали дві групи підприємств: 1) готелі та аналогічні засоби розміщування; 2) спеціалізовані засоби розміщування. Щодо першої групи, то інформація збиралася окремо за готелями і

окремо – за аналогічними засобами розміщування, до яких відносилися мотелі, хостели, кемпінги, агроготелі та інші місця для тимчасового розміщування. Спеціалізовані засоби розміщування (санаторії, профілакторії, дома відпочинку тощо) надають, крім послуг розміщування, ще й інші види послуг, перш за все, рекреаційного та соціального характеру.

В Одеській області заклади оздоровлення, такі як санаторії, профілакторії, дитячі санаторії тощо, не зважаючи на їхнє скорочення останніми роками, завжди займали вагомe місце серед колективних засобів розміщування. У табл. 2 представлено структуру КЗР області за двома показниками – кількістю КЗР та кількістю ночівель осіб у КЗР у 2017 р. Зазначимо, що перший з них характеризує пропозицію на послуги тимчасового розміщування, а другий – попит на відповідні послуги. Дані табл. 2 свідчать, що, й з точки зору пропозиції, й з точки зору попиту, частка спеціалізованих засобів розміщування мала суттєву перевагу над часткою готелів та аналогічних засобів розміщування. Так, у 2017 р. питома вага кількості готелів та аналогічних засобів розміщування в загальній кількості КЗР складала 39,3%, а спеціалізованих засобів розміщування – 60,7%. Ще більша різниця між характеристикою попиту – кількістю ночівель осіб у спеціалізованих засобах розміщування та в підприємствах готельного господарства: 81% ночівель у загальній кількості ночівель проведено саме в санаторіях та інших підприємствах оздоровлення та рекреації.

Таблиця 2

Структура характеристик діяльності КЗР Одеської області в 2017 р.

Показник	Усього	У тому числі	
		готелі та аналогічні засоби розміщування	спеціалізовані засоби розміщування
Кількість колективних засобів розміщування,	100,0	39,3	60,7
Кількість ночівель осіб у КЗР	100,0	19,0	81,0

Джерело: розраховано автором за [5]

Отже, з 2018 р., згідно з статистичними стандартами, звузилося коло підприємств, які звітують за формою № 1-КЗР, а їхні узагальнені дані публікуються в бюлетенях обласних і державних статистичних органів. Ця ситуація має враховуватися при побудові динамічних рядів показників колективних засобів розміщування.

Ще один факт заслуговує уваги. Вище вказувалося на підтипи готелів та аналогічних засобів розміщування, за якими здійснювалося державне статистичне спостереження до 2018 р. Окремо розглядалися готелі і окремо – підприємства, які надавали обмежені готельні послуги (аналогічні засоби розміщування). З 2018 р. колективні засоби розміщування розподіляють на два типи: 1) готелі та аналогічні засоби розміщування; 2) інші засоби розміщування. При цьому готелі та аналогічні засоби розміщування містять 2 типи підприємств – готелі та мотелі, усі інші засоби

розміщування, які відносяться до класів (за видом діяльності згідно з КВЕД), перелічених нами вище, включають до відповідної категорії «інші засоби розміщування».

Дані табл. 3 сформовані за офіційними бюлетенями обласного управління статистики за два роки.

Таблиця 3

Основні характеристики пропозиції та попиту готелів та аналогічних засобів розміщування Одеської області

Показник	2017 р.	2018 р.
Кількість готелів та аналогічних засобів розміщування, одиниць	208	67
Кількість місць у готелях та аналогічних засобах розміщування, одиниць	11021	6713
Кількість осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування	252101	201306
у тому числі іноземців	58979	41641

Джерело: складено автором за [4], [5]

Не беручі до уваги зміни в класифікації респондентів державного статистичного спостереження щодо готелів та аналогічних засобів розміщування, користувачі інформації отримали би викривлені результати щодо динаміки відповідних показників.

Література

1. Методологічні положення із складання допоміжного (сателітного) рахунку туризму в Україні // Наказ Державної служби статистики України від 29.12.2017 р. № 359. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2017/359/359_2017.htm

2. Методологічні положення зі статистики туризму // Наказ Державного комітету статистики України 23.12.2011 р. № 372 зі змінами, внесеними наказом Державної служби статистики України 30.01.2019 р. № 39. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2019/39/mp_turizm.pdf

3. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо діяльності колективних засобів розміщування // Наказ Державної служби статистики України 01.02.2019 р. № 43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2019/43/mp_kzr.pdf

4. Туризм в Одеській області у 2018 р. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України, Головне управління статистики в Одеській області – Одеса, 2019. – 62 с.

5. Туризм в Одеській області у 2017 р. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України, Головне управління статистики в Одеській області – Одеса, 2018. – 105 с.

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Аналізуючи розвиток людського потенціалу в рамках однієї країни можна точніше врахувати все розмаїття його проявів, чого неможливо зробити на світовому рівні, коли необхідно враховувати певний набір показників, притаманний усім країнам. Тому починаючи з 1992 року крім звітів про людський розвиток у глобальному масштабі, стали готувати і Національні доповіді про людський розвиток, використовуючи аналогічну методику, але адаптуючи її до національних особливостей.

Для розрахунку індексу регіонального людського розвитку (далі ІРЛР) були взяті як показники-стимулятори людського розвитку, так і показники-дестимулятори. Перший варіант Національної методики оцінки людського розвитку був розроблений у 2000 році. Однак, за десятирічний період використання відбулися значні зміни у соціально-економічній ситуації, в інформаційно-статистичному забезпеченні досліджень, виникли нові аналітичні потреби. Удосконалена методика, яка використовується для розрахунку починаючи з 2010 року містить 33 показника, які об'єднані в 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення; соціальне середовище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта [1].

Ця методика розрахунку ІРЛР дозволяє виявити резерви підвищення рівня людського розвитку, лідерів та аутсайдерів серед областей України, більш розширено проаналізувати окремі аспекти людського розвитку, тобто все те, що не дозволяє зробити розрахунок та аналіз ІЛР.

Для можливості співставлення значень ІРЛР у динаміці, Державною службою статистики були перераховані індекси по регіонах за новою методикою починаючи з 2004 року.

Використовуючи дані Державної служби статистики України було проведено групування областей за рівнем регіонального людського розвитку [1; 2]. Области України було згруповано у п'ять груп з дуже низьким, низьким, середнім, високим та дуже високим рівнем людського розвитку. Так, у 2004 році найбільша кількість областей України (20%) потрапила до групи з низьким рівнем людського розвитку, найгірший показник спостерігався у Чернігівській області. До групи з високим рівнем людського розвитку відносяться Львівська, Полтавська та Чернівецька області, а також АР Крим. Найвищий рівень спостерігався у Закарпатській області, вона єдина потрапила до групи з дуже високим рівнем людського розвитку.

У 2010 році спостерігається деяке покращення показників, що характеризують рівень людського розвитку: скоротилася кількість областей, що мають дуже низький та низький рівень [3]. Найгірший рівень людського розвитку спостерігався у Житомирській області. Також варто зазначити збільшення кількості областей з

дуже високим рівнем людського розвитку. Якщо у 2004 році до цієї групи потрапила лише одна область, то у 2010 році сім областей. Найвищий рівень спостерігався у Харківській області. Але така позитивна тенденція спостерігалася не довго.

У 2017 році кількість областей з дуже високим рівнем розвитку значно скоротилася, а кількість областей з дуже низьким рівнем людського розвитку навпаки збільшилася. Так, у групу з дуже високим рівнем розвитку потрапили Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області. Найбільша кількість областей – це області з низьким рівнем людського розвитку. Найгірший рівень людського розвитку спостерігався у Кіровоградській області, а найвищий – у Чернівецькій області.

Для більш повного аналізу одного лише групування замало, тому на наступному етапі було розраховано індекс людського розвитку середній по Україні:

$$\overline{\text{ІРЛР по Україні}} = \sqrt[n]{\text{ІРЛР}_{\text{обл.1}} \times \text{ІРЛР}_{\text{обл.2}} \times \dots \times \text{ІРЛР}_{\text{обл.n}}} \quad (1)$$

де $\text{ІРЛР}_{\text{обл}}$ – значення індексу в області,
 n – кількість областей.

А також по окремих складових індексу регіонального людського розвитку проаналізовано їх динаміку.

Проведений аналіз динаміки середнього індексу регіонального людського розвитку в Україні показав, що у 2017 році порівняно з 2004 роком у середньому по Україні індекс регіонального людського розвитку збільшився на 12,3%. Протягом аналізованого періоду найменше значення індексу було у 2004 році – 3,40, а найбільше у 2016 році – 3,87. У 2009, 2013 та 2017 роках спостерігалось скорочення індексу (рис. 1).

Якщо проаналізувати динаміку ІРЛР по регіонах України, бачимо його зростання по всіх областях. Найбільше зростання ІРЛР за аналізований період спостерігалось в Івано-Франківській (+22,8%), Чернівецькій (19,7%) та Чернігівській (+18,3%) областях, а найменше – у Закарпатській області (+6,3%). Але у 2017 році порівняно з 2016 роком у більшості областей ІРЛР скоротився. Збільшення індексу було лише у Вінницькій, Полтавській, Тернопільській та Чернігівській областях, у Миколаївській області ІРЛР не змінився.

Таке погіршення показників, що характеризують людський розвиток у регіонах, пов'язано в першу чергу з погіршенням показників у окремих сферах життя населення.

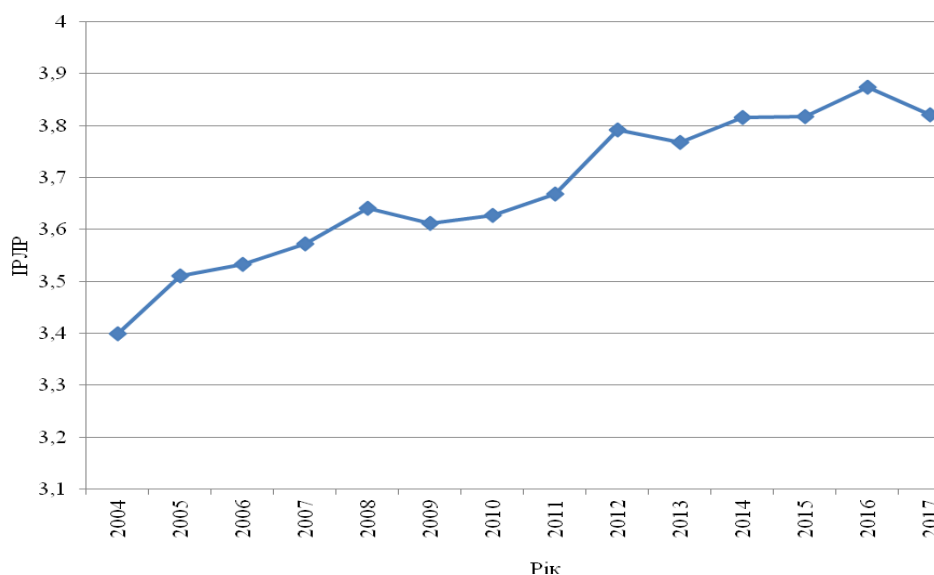

Рис. 1. Динаміка середнього індексу регіонального людського розвитку в Україні
Джерело: складено авторами за даними [4; 5]

Якщо проаналізувати середні значення індексів по окремих блоках показників у цілому по Україні, бачимо зростання індексу по блоку «відтворення населення» на 11,9%, «соціальне середовище» – на 20,8%, «комфортне життя» – на 14,0%, «освіта» – на 10,0%, «добробут» – на 46,4%, по блоку «гідна праця» індекс скоротився на 16,4% (рис. 2).

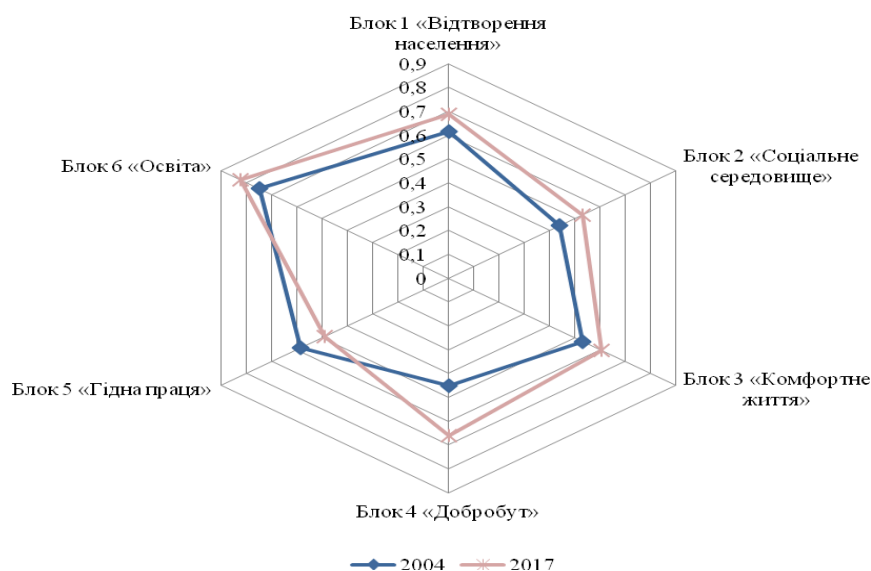

Рис. 2. Динаміка середніх індексів, що характеризують окремі аспекти людського розвитку в Україні
Джерело: складено авторами за даними [4; 5]

Так, у 2017 році індекс показників блоку «гідна праця» скоротився у всіх без виключення областях України, а у Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Миколаївській областях це скорочення склало більше ніж 20%. Таке скорочення індексу за показниками, що характеризують доступ населення до реалізації свого

трудового потенціалу та можливості отримання гідної оплати праці, свідчить про погіршення рівня життя населення України, а також є сигналом про можливе погіршення інших показників людського розвитку. Підтвердженням цього є також скорочення індексів по блоку «соціальне середовище» у Київській області на 6,6%, а по блоку «комфортне життя» у Закарпатській (-9,7%), Дніпропетровській (-3,1%) та Полтавській (-2,6%) областях.

Проведений аналіз свідчить, що Україна значно відстає за показниками людського розвитку від розвинених країн Європи та світу. Крім цього існує негативна тенденція до погіршення показників людського розвитку як у цілому по Україні, так і по окремим її регіонам. Сучасний стан людського розвитку більшості регіонів України характеризується низькими показниками рівня життя, несприятливою демографічною ситуацією, поганим станом здоров'я населення, широким поширенням асоціальних явищ, несприятливим соціально-психологічним кліматом, погіршенням умов праці тощо. Досвід країн із розвинутою економікою доводить надзвичайну важливість виваженої регіональної політики у підвищенні добробуту та створенні сприятливих умов для всього населення незалежно від місця проживання. Тому забезпечення сталого людського розвитку як на регіональному рівні, так і в країні в цілому, має бути пріоритетним напрямком для органів державної влади.

Література

1. Ольвінська Ю. О. *Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу* // Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях : Міжнародна науково-практична конференція (Одеса 22–23.04.2015). Одеса : ОНЕУ, 2015. - [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4402>
2. *Методика вимірювання регіонального людського розвитку*. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Київ. 2012. 50 с.
3. Ольвінська Ю. О. *Диференціація регіонів України за рівнем людського розвитку*. Economics, management, law : problems and prospects : Collection of scientific articles. United Kingdom : Agenda Publishing House, 2015. Vol. 1. Pp. 350–353.
4. *Регіональний людський розвиток*. Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2011. 44 с.
5. *Регіональний людський розвиток*. Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 72 с.

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОБІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний економічний стан України, прагнення трансформації її господарства до ринкових світових стандартів вимагає нарощувати виробництво продовольчих ресурсів, що у свою чергу, обумовлює необхідність розвитку агробізнесу. Поступово аграрний сектор національної економіки стає пріоритетним для України, оскільки забезпечує на сьогодні близько 21,2% ВВП.

У таких умовах першочергове значення набувають питання постійного спостереження і дослідження агробізнесу, його ефективності. Саме тому усі статистичні питання, які пов'язані з аналізом ефективності агробізнесу України, стають актуальними. Адже вичерпна та вірогідна статистична інформація дозволить своєчасно виявити основні тенденції виробництва й використання сільськогосподарської продукції, причини змін, що сталися, сильні та слабкі сторони вітчизняного агробізнесу та перспективи його розвитку.

Сутність категорії ефективності виробництва висвітлено в працях багатьох економістів: В. Андрійчука [1, с.439-459], Я. Костецького [2], В. Юрчишина [3], В. Микитюк, Т.Паламарчук, О. Русак [4] та інших [5, 6, 7]. В них наведено, що підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах складається у зниженні витрат на виробництво продукції, насамперед, на кожен її одиницю, та інтенсифікації виробництва. Тому до питань статистичного оцінювання ефективності агробізнесу потрібно підходити комплексно.

Під ефективністю агробізнесу зазвичай розуміють співвідношення ефекту (результату аграрного виробництва) та витрат, пов'язаних із його отриманням.

Під ефектом зазвичай розуміють корисний результат сільськогосподарської діяльності. Він виражається у вигляді випуску продукції в натуральному чи вартісному виразах. Натуральний випуск більш точно оцінює ефект, але обмежується одним видом сільськогосподарської продукції. На відміну від нього, вартісний показник випуску продукції агробізнесу більш універсальний, оскільки може порівнювати різноманітні види продукції та порівнюватися з аналогічними показниками інших видів економічної діяльності.

Витрати агробізнесу можна подати у вигляді показників, які характеризують ресурси. Серед них: ресурси чи витрати живого труда та ресурси чи витрати минулої праці. На сьогодні в економічній науці під час оцінювання ефективності агробізнесу використовується два підходи: ресурсний та витратний. На авторський погляд, обидва підходи рівноцінні та характеризують окремі сторони ефективності. Методологія визначення таких показників досі є дискусійною і потребує подальшої розробці.

Співвідношення ефекту агробізнесу та його витрат можуть бути статистично оцінені за допомогою як прямих, так і зворотних показників. З точки зору

економічної оцінки такі показники вважаються рівнозначними, але мають неоднакові аналітичні можливості.

Зауважимо, що у статистичному дослідженні ефективності агробізнесу доцільно використовувати витратний підхід і зворотну форму загального показника – витратоємність. Статистична модель такого показника матиме вигляд:

$$E_{\phi} = \frac{\text{витрати}}{\text{ефект}} = \frac{\text{ВЖП} + \text{ВЗП} + \text{ВПП}}{E} = \frac{\text{ВЖП}}{E} + \frac{\text{ВЗП}}{E} + \frac{\text{ВПП}}{E} \quad (1)$$

де ВЖП – витрати живої праці; ВЗП – витрати засобів праці; ВПП – витрати предметів праці.

З'ясуємо зміст кожного елемента рекомендованої моделі ефективності поточних витрат сільського господарства (1) в контексті системи національних рахунків. В загальному вигляді відношення витрат до отриманого ефекту є показником витрат на одну гривню випуску продукції сільського господарства України. Кожна складова формули (1) вказує питому вагу витрат факторів виробництва, які припадають на одиницю продукції сільського господарства. Витрати живої праці можуть бути подані як оплата праці найманих виробників сільського господарства, витрати засобів праці – споживанням основного капіталу в сільському господарстві, витрати предметів праці – проміжне споживання.

Таблиця 1

Динаміка ефективності агробізнесу України за 2014-2017 рр.
(витратний варіант)

Показник	2014 р.	2017 р.	Темп зростання, коефіцієнт
Загальна ефективність агробізнесу	0,688	0,692	1,006
Частка витрат на оплату праці в розрахунку на 1 грн. випуску продукції	0,082	0,075	0,915
Частка витрат на споживання капіталу в розрахунку на 1 грн. випуску продукції	0,027	0,033	1,222
Частка витрат на проміжне споживання в розрахунку на 1 грн. випуску продукції.	0,579	0,585	1,010

(розроблено автором за даними [8])

За даними таблиці 1, можна побачити, що ефективність витрат агробізнесу України у 2017 році порівняно з 2014р. зменшилась на 0,6 %. По-перше, це пов'язано зі збільшенням витрат на споживання сільськогосподарського капіталу – на 22,1% та проміжним споживанням капіталу – на 0,1%. Збільшення частки витрат на оплату праці найманих працівників сільського господарства призвела до підвищення ефективності витрат агробізнесу на 8,5 %.

Таким чином, в Україні головним фактором зниження ефективності поточних витрат агробізнесу є нераціональне споживання основного капіталу. Це у свою чергу, вказує на низьку капіталоємність вітчизняного агробізнесу, нестачу

засобів виробництва, погану матеріальну базу сільського господарства і, як наслідок, продукція має високу матеріалоемність, ціну та низьку конкурентоспроможність.

Стосовно позитивного впливу такого фактору, як витрати на оплату праці на кожен гривню випуску продукції, можна констатувати, що це пов'язано, в перш за все, з різким зростанням середньої заробітної плати за 2015-2017 рр. (майже у 2,4 раза) пороти зменшення кількості зайнятих в сільському господарстві (зниження на 6,0 %). Окрім того, потрібно враховувати, що праця у сільському господарстві має сезонний характер, що потрібно брати до уваги під час оцінювання ефективності.

Якщо продовжити статистичний аналіз ефективності агробізнесу на підставі прямого вимірювання складових, то найпоширеним показником ефективності виступає прибутковість чи рентабельність продукції. Щоб отримати кількісну характеристику необхідно чистий прибуток сільського господарства поділити на випуск продукції. Отже, у 2017 році на кожен гривню випуску припадало близько 31 коп. чистого прибутку. Протягом останніх трьох років означений показник мав незначну тенденцію до зростання (в середньому щорічно майже на 1,1 %), що не доцільно вважати суттєвим зростанням, особливо з огляду на фінансово-політичну кризу країну, стагнацію економіки та очікуваний дефолт.

Таким чином, в проведеному дослідженні доведено, що для оцінки ефективності агробізнесу доцільно використовувати витратний підхід з детальним аналізом впливу кожного фактору, який впливає на зміну комплексного показника.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Костецький Я. І. Статистичний аналіз ефективності діяльності сільськогосподарських виробників. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2013. №2 С.338-341. URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/inek_2013_2_76.pdf (дата звернення: 15.03.2020).
3. Юрчишин В. В. Ефективність як вирішальний критерій. *Економіка АПК*. 2018. №28. С. 143-144.
4. Микитюк В. М., Паламарчук Т. М., Русак О. П. Аналіз і перспективи розвитку агробізнесу: регіональний аспект. *Наукові горизонти*. 2019. № 3 (76) С.30-37. URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/Vzhnau_2019_3_6%20(1).pdf (дата звернення: 19.03.2020).
5. Погорелова Т. В. Ефективність розвитку агробізнесу в Україні. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф. (14-15 вересня 2018 р., м. Одеса). Одеса : Атлант. 2018. С.232-233.

6. Погорелова Т. В. Статистичні аспекти моніторингу агробізнесу України. *Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць*. Одеса : ОНЕУ. 2019. Вип. №1 (69). С.58-67.

7. Погорелова Т. В. Проблеми розвитку агробізнесу в Україні та їх статистичний аналіз. *Статистичні методи дослідження соціально-економічних процесів на макро-та мезорівнях*: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конференції «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» (18-19 квітня 2019 р., Одеса). Одеса : ОНЕУ. 2019. С. 16-18.

8. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2018 р. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf (дата звернення: 19.03.2020).

9. Погорелова Т. В. Оцінка розвитку агробізнесу в Україні. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф. (22-23 вересня 2017 р., м. Одеса). Одеса : Атлант. 2017. С.290-292

10. Підгорний А. З., Милашко О. Г. *Методологія національного рахівництва: навчальний посібник*. Видання друге, перероб та доп. Київ: ФОП Гуляєва В.М.2019. 140 с.

11. Погорелова Т. В. Оцінка розвитку підприємництва в аграрному секторі України. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: матеріали восьмої міжнар. наук.-практ. конф.(13-14 вересня 2019 р., м. Одеса). Одеса: Бондаренко М.О.2019. С. 273-274.

СТАТИСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ

Ринок споживчих товарів забезпечує потреби населення в продовольчій та непродовольчій продукції вітчизняного та іноземного виробництва та є одним із найбільших в економіці України, стан ринку споживчих товарів характеризує рівень економічного та соціального розвитку суспільства і потребує всебічного дослідження.

З метою дослідження стану ринкових процесів та їх розвитку в динаміці постійно проводиться статистичний моніторинг кон'юнктури ринку, тобто спеціально організоване статистичне спостереження за масовими процесами та явищами, які обумовлюють конкретні ринкові ситуації, їх оцінювання, аналіз та прогнозування.

Головна мета статистичного моніторингу кон'юнктури товарного ринку полягає у знаходженні характеристик досліджуваного процесу, а також у виявленні на підставі отриманих оперативних даних негативних тенденцій його розвитку і чинників, які зумовлюють такі тенденції.

Саме моніторинг параметрів ринку дозволяє спостерігати будь-які зрушення у надходженні товарів, їх продажу, цінах та ін. Значну роль грає попереджуюча інформація, яка надходить від торгових кореспондентів (наприклад, що деякий товар перестав користуватися попитом, а інший товар, навпаки, став користуватися підвищеним попитом).

Головними показниками ринкової кон'юнктури є товарна пропозиція та купівельний попит, тобто потреба, забезпечена грошима та пред'явлена на ринку.

Попит на споживчому ринку залежить від багатьох факторів. Основними факторами формування і зміни купівельного попиту є [1, с. 15]:

- демографічні фактори (чисельність і приріст населення, його статевовікова та соціальна структура, територіальне розміщення, міграційні процеси, розмір і склад родини, культурний рівень, урбанізація);
- соціально-економічні фактори (доходи, ціни, інфляція, зайнятість, безробіття, професійний склад працівників, купівельна спроможність споживачів);
- географічні та кліматичні фактори;
- психологічні фактори, політичні умови.

Ступінь реагування та зміни попиту в залежності від різних соціально-економічних факторів, у першу чергу таких, як ціна на споживчі товари та грошовий дохід населення, характеризує коефіцієнт еластичності.

Основним показником, який характеризує стан і розвиток споживчого ринку, а також купівельний попит є роздрібний товарооборот,

Показники динаміки обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі в Україні за період 2010 – 2018 роки наведено в таблиці 1.

Динаміка обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі

Роки	Роздрібний товарооборот підприємств, у діючих цінах, млрд. грн.	Індекс динаміки роздрібного товарообороту підприємств у діючих цінах, %	Індекс динаміки споживчих цін, %	Індекс динаміки роздрібного товарообороту підприємств у порівняних цінах (фізичного обсягу товарообороту), %
2010	280,9	121,6	109,4	111,2
2011	350,1	124,6	108,0	115,4
2012	405,1	115,7	100,6	115,0
2013	433,1	106,9	99,7	107,2
2014	438,3	101,2	112,1	90,3
2015	487,6	111,2	148,7	74,8
2016	556,0	114,0	113,9	100,1
2017	586,3	105,5	114,4	92,2
2018	668,4	114,0	110,9	102,8

Дані за 2014-2018 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело : розраховано автором на основі [2, с. 393, 221].

Дані таблиці 1 показують, що з 2010 року до 2012 року роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі збільшувався як в діючих, так і в порівняних цінах, незважаючи на зростання споживчих цін. Причому в 2011 і 2012 роках спостерігається найбільше зростання кількості проданих товарів за весь аналізований період: відповідно на 15,4% та на 15,0%.

У наступні роки ситуація на споживчому ринку України кардинально змінилась. Зростання споживчих цін у 2014 та 2015 роках призвело до зменшення кількості проданих товарів цими підприємствами: у 2014 році порівняно з 2013 роком на 9,7%, а в 2015 році – ще на 25,2%. В першу чергу, це пояснюється тим, що в 2015 році різко зросли ціни на споживчі товари – на 48,7%. Це найбільше зростання споживчих цін за весь період.

У 2016 році роздрібний товарооборот підприємств в діючих цінах збільшився на 14,0%, але й споживчі ціни зросли на 13,9%, тому обсяг проданих товарів збільшився всього на 0,1%, а в 2017 році порівняно з 2016 роком знов суттєво зменшився – на 7,8%. Декілька покращилась ситуація на споживчому ринку в 2018 році: роздрібний товарооборот підприємств в порівняних цінах збільшився на 2,8%.

Особлива важливим для економіки України є насичення споживчого ринку товарами вітчизняних виробників. Задоволення купівельного попиту населення в

продовольчих і непродовольчих товарах, які вироблені українськими виробниками, стимулює ці підприємства до збільшення виробництва продукції, що є чинником зростання економіки країни та підвищення її ефективності.

На жаль, починаючи з 2010 року, частка насичення споживчого ринку України товарами власного виробництва зменшується (таблиця 2).

Таблиця 2

Частка продажу товарів власного виробництва у загальному продажу товарів підприємствами роздрібною торгівлі в Україні

Роки	Частка продажу товарів власного виробництва у загальному продажу споживчих товарів, %		
	Усі товари	Продовольчі товари	Непродовольчі товари
2010	64,3	88,2	50,0
2012	58,9	86,3	41,9
2014	57,8	85,6	39,5
2016	55,8	84,8	35,6
2018	53,2	81,1	31,7

Джерело: [2, с. 422; 3, с. 424]

Дані таблиці 2 показують, що за вісім років частка товарів вітчизняних виробників у загальному обсязі реалізованих товарів підприємства роздрібною торгівлі зменшилась, як по всіх товарах, так і окремо по продовольчих і непродовольчих товарах. У 2018 році порівняно з 2010 роком частка продажу всіх вітчизняних товарів підприємствами роздрібною торгівлі скоротилась з 64,3% до 53,2%, тобто на 11,1 відсоткових пунктів.

Слід відмітити, що на споживчому ринку України попит на продовольчі товари здебільше задовольняється товарами власного виробництва і хоча частка продажу вітчизняних продовольчих товарів зменшилась за цей період (з 88,2% до 81,1%), все ж залишається досить високою.

Але найсуттєвіше скорочення спостерігається по групі непродовольчих товарів. Якщо в 2010 році половина всіх реалізованих підприємствами роздрібною торгівлі непродовольчих товарів була вироблена в Україні, то в 2018 році частка вітчизняної продукції становила всього 31,7%, тобто скоротилась на 18,7 відсоткових пунктів.

Такі зміни на ринку споживчих товарів відбивають загальну тенденцію скорочення промислового виробництва в країні. Купівельний попит населення, особливо на непродовольчі товари, все більше задовольняється за рахунок товарів іноземного виробництва, за які держава повинна розраховуватися валютою, замість того, щоб стимулювати власне виробництво. Все це негативно впливає на загальну економічну ситуацію в країні.

Динаміка частки продажу вітчизняної продукції підприємствами роздрібною торгівлі за період 2010-2018 роки представлена на рис.1.

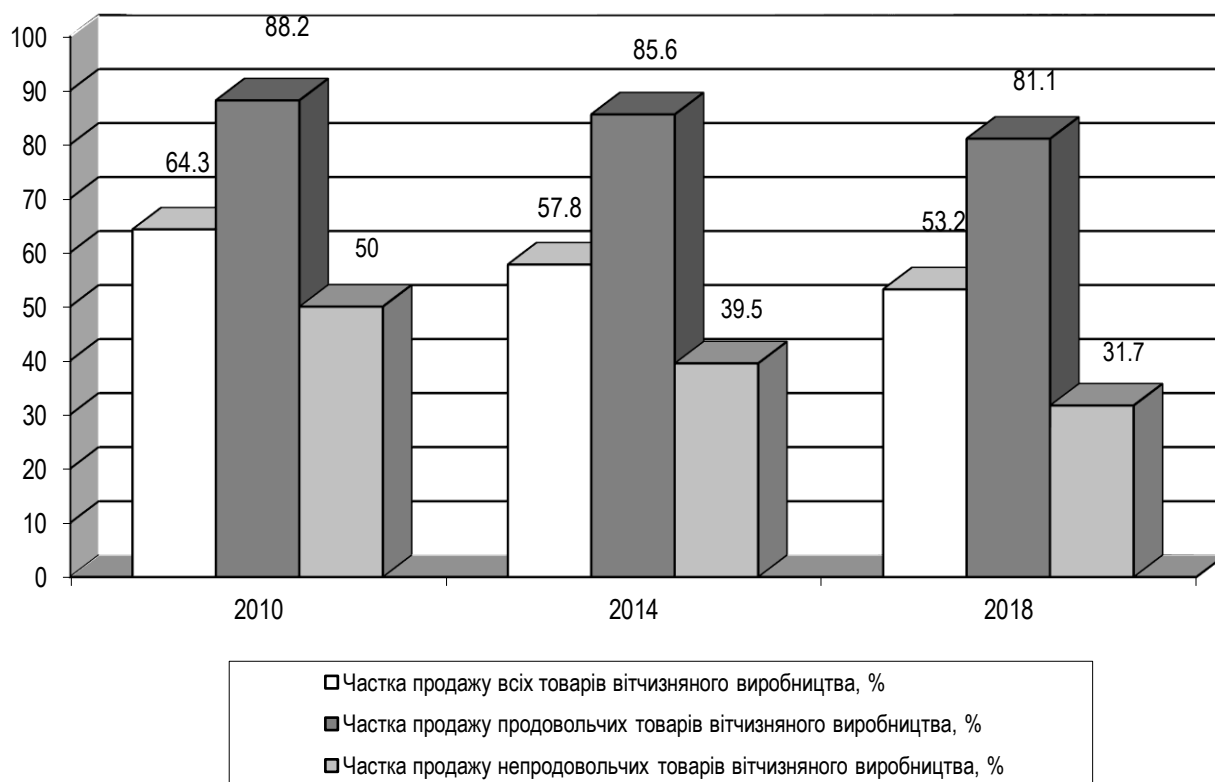

Рис. 1. Частка продажу товарів вітчизняного виробництва у загальному продажу споживчих товарів, %
Розроблено автором. Джерело [2, 3]

Основним чинником, який впливає на збільшення купівельного попиту населення та задоволення потреб у продовольчих і непродовольчих товарах, і, відповідно, на активізацію ринкових процесів на споживчому ринку, є підвищення доходів населення.

Для оцінки взаємозв'язку між рівнем роздрібного товарообороту на душу населення та рівнем наявних доходів населення розраховано коефіцієнти еластичності, які показали, що в 2018 році при збільшенні наявних доходів населення на 1% попит на товари на споживчому ринку збільшувався на 0,65 %.

Література:

1. Підгорний А. З. Статистика ринків: навч. посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова. – Одеса : Атлант, 2015. – 408 с.
2. Статистичний щорічник України за 2018 рік. – К.: Державна служба статистики України, 2019. – 482 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ СТАРТАПІВ

Технологічність, інноваційність та творчість є втіленням сучасної індустріалізації. Світові економіки зазнають масового підйому, оскільки люди швидко пристосовуються до концепції підприємництва та інновацій. Це у свою чергу зменшує тиск на уряд у секторі економіки, що створює нові робочі місця. У 1949 р. теорія підприємництва економіста Й. Шумпетера зосередилася на трьох основних характеристиках підприємця: інновації, передбачення та творчість [1]. На сьогоднішній день саме категорія «стартап» стала зосередженням цих основних якостей бізнесменів.

Під терміном «стартап» розуміють нові інформаційні проекти, створені з розрахунком на швидкий їх ріст і високу капіталізацію; також розуміють й компанію, засновану для пошуку відтворюваної та масштабованої бізнес-моделі. Однак у відповідності із критеріями Європейської комісії, усілякий бізнес може називатися стартапом ще й за третьої умови окрім інновації та масштабованості – це відносна «молодість» справи – до десяти років [2].

Згідно із дослідженням, проведеним у рамках програми COSME, 99,3 % стартапів пропонують онлайн-рішення проблем того чи іншого типу, а 77,7 % з них отримують прибуток за допомогою активності типу 2B2. Цікавим виступає й дослідження середнього віку стартаперів [3].

Так, в більшості людей склалася думка, що стартаперами є молоді люди, які знаходяться тільки на етапі університетського навчання або нещодавно його закінчили. В той же час аналіз показує, що середній вік такого підприємця складає 38 років; найчастіше стартапером виступає чоловік (82,8 %), який вже отримав диплом про вищу освіту (84,8 %) [2, с. 5].

Цікавить й розподіл стартапів за гендерною належністю та сферою економіки (рис. 1.).

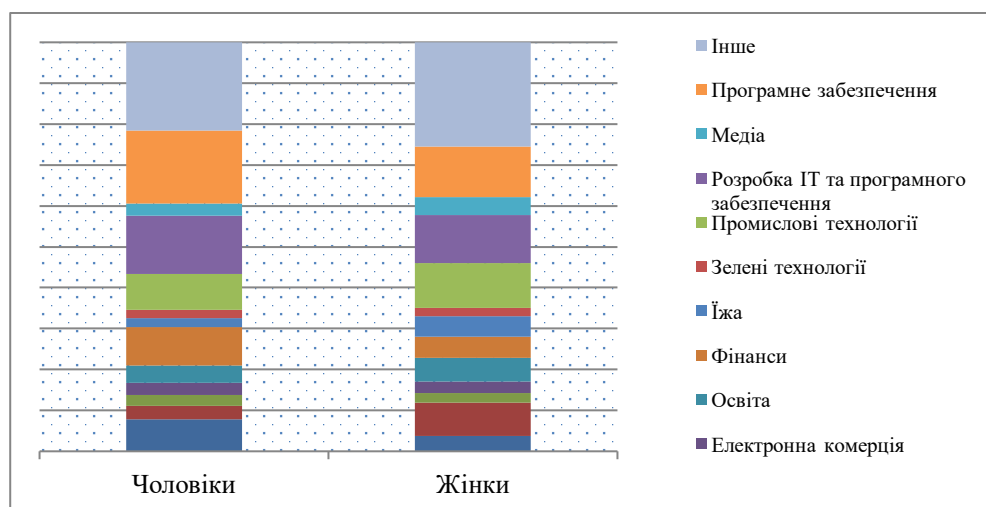

Рис. 1. Структура стартапів в залежності від сфери економіки та гендерної належності засновника бізнесу

Частка чоловіків-стартаперів, які працюють в галузі розробки програмного забезпечення складає 22 % від загальної кількості чоловіків-стартаперів, при цьому частка жінок, що діють у цьому ж секторі становить лише 16 % загальної кількості жінок-стартаперів. Існують гендерні нерівності й в інших сферах.

Термін «стартапер» є, в деякому роді, синонімом слова «підприємець». Адже справжній стартап є повноцінним бізнесом. За родом занять і професії стартапер може бути не тільки бізнесменом, але займатися розробкою, дизайном, бути інженером або економістом. Найчастіше, співзасновниками одного стартапу стають двоє людей (35 %): підприємець і технар. Але іноді стартап створюється і одним засновником (22 % випадків), який займається як розробкою, так і просуванням свого продукту. В деяких випадках існує навіть три засновники такого бізнесу (25 %), іноді чотири (12 %) та більше (6 %).

Початком роботи над будь-яким стартапом є створення його прототипу. Далі прототип перетворюється в повноцінний продукт, трансформується та розвивається, багато разів масштабуючись. Протягом усього цього часу стартап кілька разів залучає інвестиції, команда стартапу зростає, а складність продукту збільшується. В кінцевому рахунку, метою створення стартапу є його продаж великій корпорації або виведення його акцій на біржу і продовження роботи в якості окремої компанії.

Одним із значних економічних внесків стартапів є створення робочих місць. Середня кількість співробітників змінюється в залежності від стадії розвитку стартапу (рис. 2).

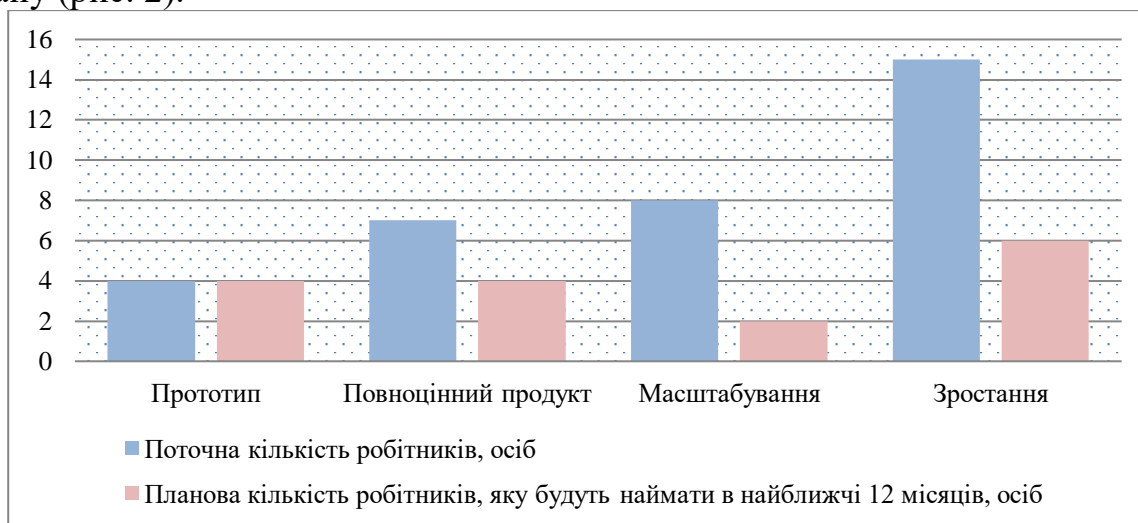

Рис. 2. Середня кількість співробітників стартапу в залежності від стадії його життєвого циклу

Наведений малюнок свідчить, що на етапі створення прототипу середня кількість працівників становить близько 4. Оскільки методологія стає більш економічно обґрунтованою, ця кількість має тенденцію до збільшення та на пізніх стадіях досягає близько 15. Більш того, на стадії інтернаціоналізації кожен стартап планує найняти й певну кількість іноземних працівників з метою кращого просування в інших державах. Так, одними з найголовніших проблем інтернаціоналізації бізнесу вважають різницю в культурі та законодавстві (рис. 3).

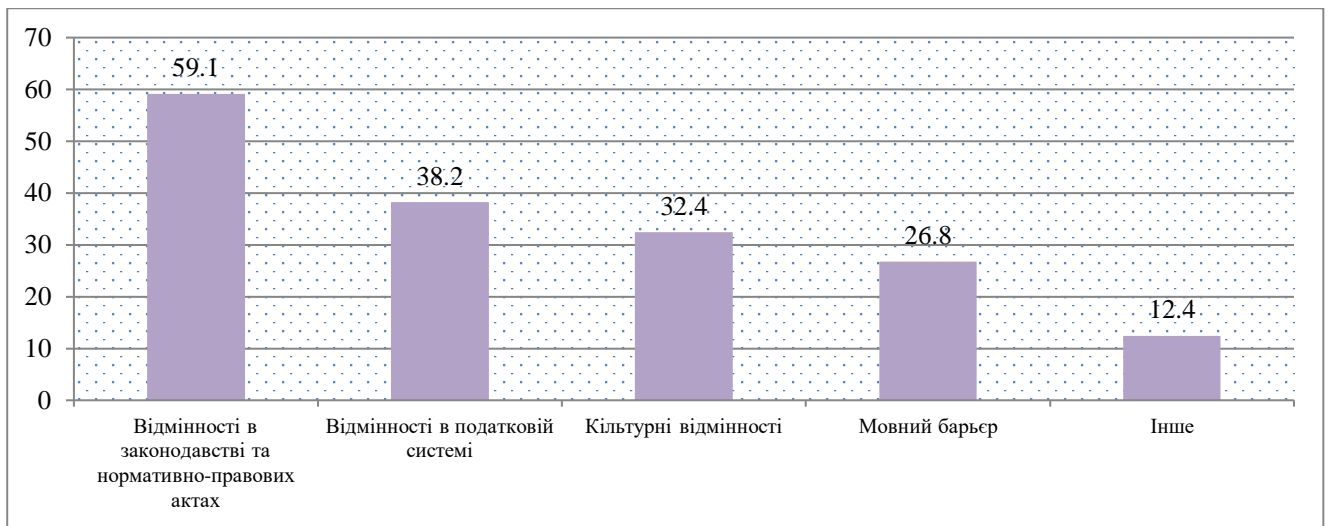

Рис. 3. Основні проблеми інтернаціоналізації стартапів, %

Саме прийом на роботу іноземного працівника, знайомого з особливостями ведення місцевого бізнесу допоможе стартапу на новій території. Найбільш розповсюдженими напрямками інтернаціоналізації бізнесу виступають країни ЄС, Азії та США.

Кожна стадія розвитку стартапу характеризується різною сумішшю джерел фінансування (рис. 4).

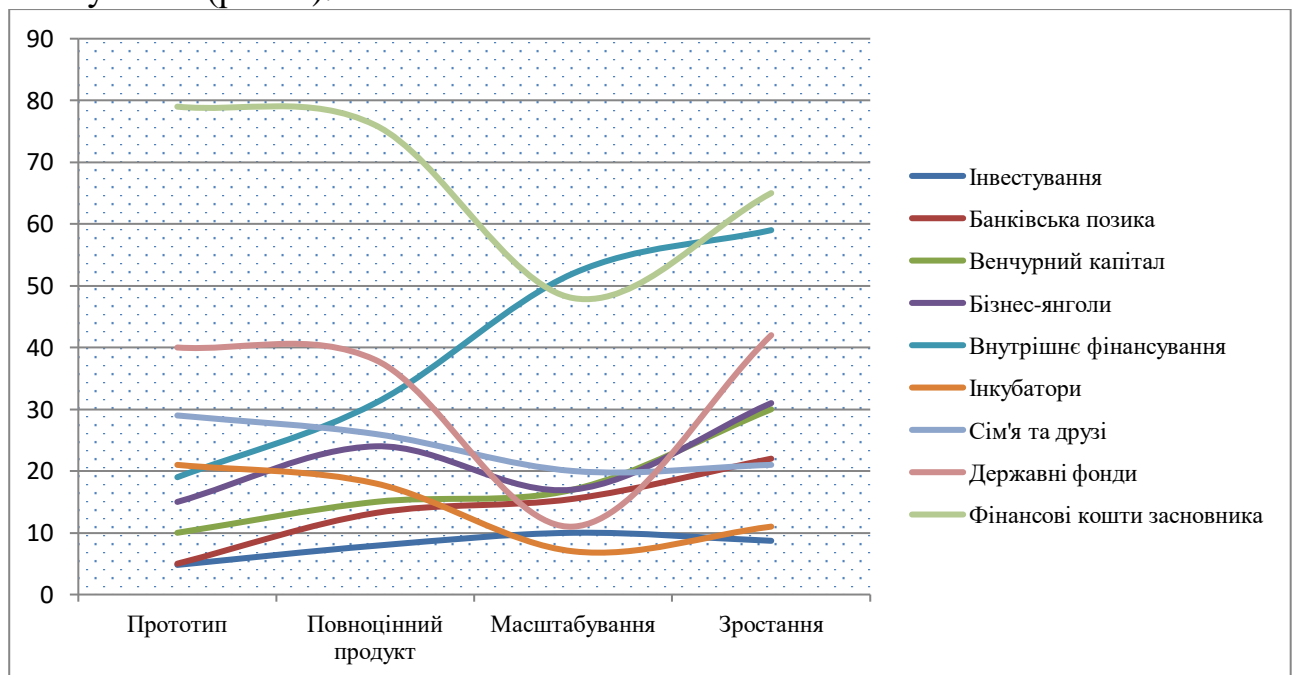

Рис. 4. Найбільш розповсюджені джерела фінансування стартапів на різних стадіях життєвого циклу

Фінансові засоби засновників стартапу є актуальними на будь-якій стадії розвитку, і вони, як правило, доповнюються різними поєднаннями інших джерел фінансування залежно від стадії життєвого циклу [2, с. 11]. Внутрішнє фінансування, а також банківські позики набувають все більшої популярності на пізніших етапах розвитку, коли стартапи посилюють свою присутність на ринку та консолідують основну діяльність.

На даний момент ситуація з інвестуванням в стартапи в Україні досить непростя. Економічний стан є недостатньо сприятливим, культура інвестування є

відсутньою, відсутніми є й механізми захисту інвесторів, кредитні рейтинги є низькими, а також безліч інших чинників просто гальмують розвиток нових і перспективних компаній. Простіше кажучи, підприємці мають мінімум можливостей для відкриття стартапів. Якщо додати до цього проблему незнання принципів організації бізнесу, то створення стартапів в нашій країні є дуже проблематичним.

З огляду на це засновники стартапів вважають, що дуже важливо базувати свій бізнес в екосистемі, яка сприяє високоякісній освіті, особливо на університетському рівні. Тісний зв'язок з університетами дозволяє стартапам легко знаходити добре навчений людський капітал та створювати інноваційні рішення. Підприємницька освіта має стати наріжним каменем нашої системи освіти.

У різних університетах є власні інкубатори, де вони допомагають студентам, якщо ті мають чудову ідею. Так, в ОНЕУ є програма Startup University, в якій протягом жовтня-листопада 2019 р. на тренінгах прийняло участь 185 осіб.

Проте, варто пам'ятати про середній вік стартапера – 38 років. Це означає, що носієм геніальної ідеї може бути зовсім не студент, а людина вже з освітою, яка, можливо, просто не має економічних навичок для перетворення цієї ідеї у життя. З огляду на це доцільно при навчальних закладах організовувати курси для людей старшого віку по принципу системи lifelong learning.

Згідно із даними сервісу Startup Ranking, Україна посідає 43-тє місце в світі за кількістю стартапів (250), випереджаючи Естонію, Литву, Латвію, Словенію, Словаччину та навіть деякі нові індустріальні країни. Перше місце в рейтингу посідають США (46951 стартап), друге – Індія (6633), третє – Велика Британія (4996), першу десятку замикає Бразилія (1079) [4].

Для України з її науковим та інноваційним потенціалом 250 стартапів є дуже малою кількістю. Навіть їх успішний подальший розвиток не розв'яже проблеми низького рівня національного інноваційного розвитку, стартапів потрібно в рази більше. Можливо, саме організація освітніх програм і курсів в цьому напрямку разом із підтримкою держави та іноземних фондів дозволить створити власну екосистему стартапів, яка стане двигуном нашої економіки.

Література

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. / Й. Шумпетер. – «Эксмо», 2007. – с. 234.
2. Global startup ecosystem report [Electronic resource]. – Available at: <https://startupgenome.com/reports> (date of appeal: 27.04.20). – Title screen.
3. European startup monitor 2019/2020 [Electronic resource]. – Available at: http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf (date of appeal: 27.04.20). – Title screen.
4. Startup Ranking: web-site. Available at: <https://www.startupranking.com> (date of appeal: 27.04.20). – Title screen.

АНАЛІЗ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ОДНОКІМНАТНОЇ КВАРТИРИ ПО РЕГІОНАМ УКРАЇНИ

Державна служба статистики щорічно оприлюднює дані про середні споживчі ціни на товари та послуги по Україні, серед яких особливу увагу привертає середня плата за місячну оренду 1-кімнатної квартири по регіонах. Динаміка даного показника за останні три роки представлена в Таблиці 1 [1].

Таблиця 1

Динаміка плати за оренду 1-кімнатної квартири за 2017-2019 рр. за регіонами України, грн.¹

Область	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Україна	2797,27	3159,12	3496,80
Вінницька	3543,47	3317,95	3446,07
Волинська	2292,17	2523,77	2667,29
Дніпропетровська	2188,77	2356,10	2522,51
Донецька	1622,91	1951,08	2305,22
Житомирська	2443,41	2667,94	3140,09
Закарпатська	2654,41	3038,74	3747,80
Запорізька	1759,91	2117,84	2424,96
Івано-Франківська	1821,37	1902,25	2133,27
Київська	2375,74	2760,19	3159,56
Кіровоградська	1676,54	2379,44	2647,48
Луганська	1376,45	1648,67	1898,95
Львівська	4167,95	4397,42	4512,69
Миколаївська	1574,60	2119,26	2659,77
Одеська	4636,61	5314,23	5431,60
Полтавська	2287,13	2587,86	3044,41
Рівненська	3232,07	3334,39	3423,71
Сумська	1625,11	1990,12	2051,08
Тернопільська	1936,67	2396,81	2498,48
Харківська	3216,90	3357,07	3709,19
Херсонська	1937,01	2075,79	2465,94
Хмельницька	2328,89	2939,49	3124,57
Черкаська	2397,07	2699,38	3216,44
Чернівецька	3047,30	3190,20	3453,01
Чернігівська	2067,39	2096,23	2255,92
м. Київ	5055,20	5913,54	6957,73

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Як бачимо, на першому місці всі три роки за вартістю оренди знаходиться місто Київ. Причому слід відмітити, що в 2019 році, порівняно з 2017 роком, даний показник збільшився у 1,376 рази або на 37,6%.

На другому місці за вартістю оренди 1-кімнатної квартири знаходиться Одеська область із показником 5431,60 грн. у середньому за місяць в 2019 році. По відношенню до 2017 року цей показник збільшився в 1,171 рази або на 17,1%.

На третьому місці знаходиться Львівська область, де орендар за місяць у 2019 році 1-кімнатної квартири платив 4512,69 грн. Цей показник виріс, по відношенню до 2017 року, в 1,083 рази або всього лише на 8,3%

Найдешевші ж квартири, за даними Державної служби статистики України, у 2019 році були в Луганській області (1898,95 грн.) по об'єктивним причинам, в Сумській області (2051,08 грн.) та в Івано-Франківській області (2133,27 грн.).

Слід відмітити, що середня плата за місячну оренду 1-кімнатної квартири за період з 2017 по 2019 роки характеризується ростом по всім областям, окрім Вінницької. Так, у 2017 році за оренду 1-кімнатної квартири необхідно було заплатити 3543,47 грн., у 2018 році ця сума зменшилася на 6,4 % , а у 2019 році склала вже 3446,07 грн.

У розрахунку на всю країну за оренду 1-кімнатної квартиру в середньому в 2017 році платили 2797,27 грн., у 2018 році – вже 3159,12 грн., а у 2019 році, порівняно з 2017 роком, даний показник зріс в 1,250 разів або на 25,0% і склав 3496,80 грн.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Проблема оплати праці є однією з найважливіших проблем української економіки на сьогоднішній день, адже заробітна плата є головною складовою доходів населення, основою життєдіяльності працівників, а звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці. Рівень життя всіх працівників, а також їх родин, залежить в основному від рівня оплати праці та механізму її виплати. Але саме механізми формування та регулювання заробітної плати серед усіх чинників теорії праці розроблені найменше.

Рівень заробітної плати напряму пов'язаний з рівнем соціальної забезпеченості кожної окремої людини. Кожна людина має свої соціальні потреби: купити їжу, одяг, сплатити за комунальні послуги, свої рахунки і т.п., тому кожна праця має оплачуватися відповідно певним потребам людини.

Також найбільшою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низьким рівнем оплати праці. За рівнем оплати праці Україна залишається на останньому місці серед країн СНД та Європи. За цим показником нас давно випереджає Молдова та навіть деякі африканські країни. Провідне місце серед проблем у сфері оплати праці належить низькій частці витрат на робочу силу, які входять в собівартість виробництва продукції, та оплати праці найманої праці в структурі ВВП.

Для досягнення поставленої мети було використано такі статистичні методи: метод групування, метод розрахунку узагальнюючих показників, метод аналізу варіації, методи дисперсійного аналізу методи виявлення основної тенденції – плинної середньої та аналітичного вирівнювання.

Економічна сутність заробітної плати в ринковій економіці трактується як ціна, що виплачується за застосування (використання) праці. Сучасна економічна теорія доводить, що на ринку праці товаром є послуги робочої сили, майбутні результати праці. Заробітна плата – це плата за працю, як за використаний ресурс виробництва. Тобто, заробітна плата в теорії факторів виробництва – це факторний дохід найманого робітника, що існує поряд з іншими видами доходів: відсотки на капітал, рента за використання землі, прибуток на підприємницькі здібності [2, с.143].

Концепція заробітної плати як грошового вираження вартості товару "робоча сила" розроблена К. Марксом. В основу він заклав положення про розрізнення понять "праця" і "робоча сила" і обґрунтував, що праця не може бути товаром і не має вартості. Робочий отримує оплату не за усю працю, а тільки за необхідну працю.

Економічна природа заробітної плати полягає в тому, що за рахунок цього доходу задовольняються матеріальні і духовні потреби, що забезпечують процес відтворення робочої сили. Розмір заробітної плати не зводиться до фізіологічного

мінімуму засобів для існування, вона залежить від економічного, соціального, культурного рівня розвитку суспільства, а також від рівня продуктивності та інтенсивності праці, її складності та від ринкової кон'юнктури.

Вартість робочої сили має якісну і кількісну сторони. Якісна характеристика вартості робочої сили полягає в тому, що вона виражає певні виробничі відносини, а саме продаж робочим своєї робочої сили і купівлю її з метою збільшення прибутку. З кількісного боку вартість робочої сили визначається вартістю життєвих засобів, необхідних для того, щоб зробити, розвинути, зберегти і увічнити робочу силу.

У заробітній платі закладено значний мотиваційний потенціал, який спонукає працівника працювати ефективніше, підвищувати якість робочої сили, найбільшою мірою реалізовувати трудовий потенціал, який є основою зростання заробітної плати й можливості задовольнити свої потреби. Саме тому заробітна плата виконує ще й мотиваційну або стимулюючу функцію.

Як складова ринку праці заробітна плата виконує регулюючу функцію. Ця функція відіграє інтегруючу роль між відтворювальною й мотиваційною, дозволяючи досягти баланс інтересів найманих працівників і роботодавців. Ця функція полягає у впливі заробітної плати на співвідношення між попитом і пропозицією праці, на формування персоналу підприємства, на міжсекторіальну диференціацію заробітної плати. Об'єктивною основою для реалізації цієї функції є сегментація ринку праці, що передбачає диференціацію її за окремими сегментами, тобто, групами працівників, які різняться за пріоритетністю сфери діяльності, станом на ринку праці відносно попиту на зовнішньому та внутрішньому ринках праці [2, с.145].

При обчисленні індивідуальної заробітної плати важливо реалізувати принцип однакової винагороди за однакоvu працю. Це пов'язано з реалізацією на практиці соціальної функції заробітної плати. При незадовільному виконанні соціальної функції відбуваються складнощі при створенні ефективного стимулюючого механізму та забезпеченні справедливості у сфері трудових відносин.

Важливе місце займає оптимізаційна функція. У кінцевому підсумку вона полягає у забезпеченні зростання продуктивності праці, яке має випереджати темпи росту середньої заробітної плати. Забезпечення такої пропорції дозволяє домогтися відповідності між платоспроможним попитом і товарною пропозицією на макрорівні. А на мікрорівні – дозволяє забезпечити зниження собівартості продукції та зростання прибутку.

У сучасних умовах господарювання розміри доплат і надбавок устанавлюються підприємством самостійно, з урахуванням їх переліку і розмірів, устанавлених чинним законодавством, і закріплюються в колективному договорі. Відмінностями доплат і надбавок від тарифу є їхня необов'язковість, рухливість і непостійність. Таким чином, слід відмітити, що тарифна система є важливим інструментом в організації заробітної плати, адже за ринкових умов потрібен універсальний регулятор, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити витрати праці у вигляді її оплати. Цю роль виконує тарифна система, яка найбільш об'єктивно з усіх відомих досі механізмів забезпечує реалізацію принципу однакової оплати за однакоvu працю, диференціацію основної частини заробітної плати залежно від складності, якості, відповідальності праці та рівня кваліфікації

працівників.

Існує також не виправдано значна диференціація в оплаті праці за видами економічної діяльності, яка досі значною мірою пов'язана з різним ступенем адаптації галузей до ринкових умов господарювання. Відмінності в розмірах заробітної плати за видами економічної діяльності підприємств значною мірою зумовлюють регіональну диференціацію цього показника.

Проблема удосконалення оплати праці є головною в системі соціально-економічних відносин. Вона впливає на всі параметри ринку: через механізми попиту та пропозиції – на структуру виробництва і його динаміку; через конкуренцію між працею та капіталом – на технологічний рівень виробництва і його ефективність; на якість робочої сили; на рівень зайнятості; динаміку цін та інфляцію.

Різке відставання рівня заробітної плати працівників бюджетної сфери від рівня заробітної плати працівників позабюджетного сектора економіки негативно впливає на престижність роботи у цій сфері. Рівень матеріального добробуту в Україні, зокрема й працівників бюджетної сфери залишається на незадовільному рівні й внаслідок інфляційних процесів та недосконалості процедури індексації заробітної плати. Суттєвою проблемою політики оплати праці в Україні є *недієвість соціальних стандартів*, зокрема прожиткового мінімуму, на основі якого визначаються розміри основних соціальних гарантій.

Таким чином необхідні системні заходи задля зростання рівня оплати праці в Україні, що забезпечать покращення реального добробуту українського працівника та позитивно вплинуть на всі процеси економічного розвитку в країні, а також вживати комплексних заходів, зокрема щодо створення конкурентоспроможних промислових виробництв, зростання обсягів виробництва, створення нових робочих місць, легалізації трудових відносин у сфері оплати праці.

Література

1. Богданова Т. І., Іванова Л. В. Економіка праці та соціально-трудова відносина: Навчальний посібник – Одеса, ОДЕУ, 2010 р. – с. 380.
2. Індекс інфляції в Україні. Електронний ресурс, режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
3. Зарплата в Україні – найменша у Європі. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://clipnews.info/newstopic.htm?id=86019>
4. Мінімальна заробітна плата – основний соціальний стандарт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа. – <http://expert.fpsu.org.ua/sotsialnoekonomichnij-zakhist/37-minimalna-zarobitna-plata-osnovnij-sotsialnij-standart>.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.minfin.gov.ua/>.
6. Офіційне статистичне бюро Європейського Союзу [Електронний ресурс] // Європейський Союз – Режим доступу до ресурсу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕГІОНІ

Україна – держава в Східній і, частково, Центральній Європі. Територія країни в рамках конституційного устрою – 576,6 тис. км. За територією Україна друге місце серед європейських країн.

Чисельність населення за даними перепису 2001 року становила 48,2 млн. осіб, а станом на початок 2020 року за даними поточного обліку – 41,7 млн. постійних жителів.

Характерною особливістю демографічного розвитку України в попередні десятиріччя є перехід від розширеного до звуженого відтворення населення, вступ її в період депопуляції, тобто скорочення чисельності населення в результаті перевищення смертності над народжуваністю. Це стало результатом демографічної кризи, яка почалася в країні на початку 90-х років минулого століття.

За останні більш ніж 30 років населення України скоротилося більш як на 9,5 млн. жителів, або на майже 20%. Слід також відмітити, що у порівнянні з 1992 роком, коли в країні налічувалося 52,2 млн. жителів, їх чисельність скоротилася на 10,3 млн.

Аналіз компонент зміни чисельності населення свідчить, що головним чинником скорочення в цей період були природні втрати в результаті перевищення числа померлих над числом народжених. Що стосується міграційного приросту то за даними Державної служби статистики, значення його впливу на чисельність постійного населення в країні не суттєве.

Кризові явища та процеси у суспільстві, економіці, екології, політиці спричинили кризову ситуацію у відтворенні населення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. І, не зважаючи на деякі коливання абсолютних та відносних показників відтворення населення держави та її регіонів в усіх формах територіальної організації, чітко вимальовуються сталі негативні закономірності динаміки основних демографічних процесів, а також певні співвідношення параметрів відтворення населення.

Одеська область є типовим представником розвитку демографічних процесів для Півдня України. Як для України в цілому, для неї характерне подальше систематичне скорочення чисельності населення. За період 1990-2019 рр. чисельність наявного населення скоротилась на 261 тис. осіб або на 9,9%, тобто в середньому щорічно зменшувалася на 13,1 тис. осіб, і станом на 1 січня 2020 р. чисельність населення Одеської області дорівнювала 2377,2 тис. осіб, що складає 5,7% населення України.

Незначне збільшення чисельності населення в Одеській області спостерігалось до 1993 р., після чого вона почала скорочуватись. Середньорічний темп зниження чисельності населення за 1993-2019 рр. складав 0,6%, тобто щорічно область втрачала в середньому 15,4 тис. осіб.

Відомо, що зміни в чисельності населення відбуваються в результаті двох

факторів: природного руху та міграційних процесів. Основним фактором скорочення чисельності населення Одеської області за період 1990-2019 рр. було перевищення смертності над народжуваністю, тобто природне скорочення, в результаті чого втрати населення склали 242,6 тис. осіб, або 98,6% загальних втрат. За рахунок міграційних процесів чисельність населення за аналізований період скоротилась на 3,5 тис. осіб, що становило 1,4% загальних втрат

Скорочення розриву між рівнями народжуваності і смертності почалось ще на початку 80-х років минулого століття, і основним фактором цього було зростання смертності. А починаючи з 1991 р. природний рух населення області характеризується перевищенням смертності над народжуваністю. І, якщо у 1991 р. кількість померлих перевищила кількість народжених на 3,2 тис. осіб, то в 2019 р. – на 12,153 тис. осіб, тобто майже в 1,6 рази.

Характерною рисою аналізованого періоду, а саме з 1990 по 2019 роки було подальше поглиблення процесу постаріння, який визначається підвищенням частки осіб віком 60 років і вище в загальній чисельності населення. Як видно, за 30 років вона зросла на 1,3% і складає зараз більш ніж 22% населення області. Частка дітей у віці від 0 до 14 років зменшилась за аналізований період на 4,3 відсоткових пункти або на 20,2%.

Відтворенню населення Одеської області поряд із загальними закономірностями, які діють в Україні, притаманні деякі особливості, характерні для окремих територій. Це відноситься до процесу народжуваності, смертності та формуванню вікової структури населення.

В Одеській області, як і в цілому по Україні, динаміка народжуваності характеризується тривалим падінням.

Тенденція скорочення народжуваності в області чітко відзначається починаючи з 1984 р., і продовжується до 1999 р. включно. Цей період треба розділити на два підперіоди: перший з 1984 до 1990 р. коли середньорічний темп скорочення дорівнював 3,2% і другий – 1991-1999 рр. з середньорічним темпом -5%. Причина різниці у темпах скорочення пояснюється соціально-економічною кризою в Україні, яка прискорила негативні тенденції рівня народжуваності. Потім почалося підвищення народжуваності, але вже починаючи з 2013 року дана тенденція змінилася на негативну.

За рівнем смертності Одеська область відноситься до групи областей з високим рівнем смертності, загальний коефіцієнт смертності тут близький до середньо державного. А саме, якщо в цілому по Україні коефіцієнт смертності складав в 2019 році 14,7‰, то в Одеській області - 13,9‰, тобто на 9,4% менше.

У розвитку смертності за часів незалежності України можна виділити три етапи: перший - з 1990 по 1995р. – підвищення рівня смертності з 12,4‰ до 15,7‰; другий - 1995-1999 рр. – скорочення з 15,7 до 14,3‰, і третій етап нового підвищення до 16,6‰ в 2005 р. – найвищого рівня у післявоєнні роки. В цілому за 1991-2019 рр. загальний коефіцієнт смертності підвищився на 1,5 промільних пункти або на 12,1%,

Показниками, що характеризують інтенсивність смертності по суті, виступають вікові коефіцієнти смертності та ймовірності смерті, розраховані за таблицями смертності та середньої тривалості життя. Серед вікових коефіцієнтів

смертності особливе місце посідає показник смертності дітей у віці до одного року – смертність немовлят.

Смертність немовлят - одна з найважливіших медично-демографічних характеристик стану здоров'я населення. Зниження її значно сприяє підвищенню тривалості життя та зростанню чисельності населення. За рівнем цього показника Одеська область знаходиться серед областей з більш високим значенням, ніж в цілому в Україні. У 1995 р. кількість померлих дітей у віці до 1 року в області 16,5 дитини на 1000 новороджених. Але у зв'язку з покращенням медичного обслуговування їх кількість значно зменшилась як в абсолютному, так і відносному вираженні. В 2019 р. кількість померлих дітей у віці до 1 року була меншою і становила в розрахунку на 1000 народжених – 6,9 дитини, тобто нижче на 52,4%, що свідчить про позитивну тенденцію у підвищенні рівня виживання новонароджених.

Динаміка смертності населення позначилася на середній тривалості життя. Цей показник, який вважається найважливішим інтегральним критерієм соціально – економічного розвитку, у 1995 р. в середньому по Україні становив 66,8 років, а у 2019 р. – 72 років, тобто збільшився на 1,6 років, але все ж залишається на надзвичайно низькому рівні. В Одеській області середня тривалість життя ще нижче, ніж в середньому по країні, а саме – 71,4 років. Негативна тенденція в зміні середньої тривалості життя супроводжувалася збільшенням різниці у середньої тривалості життя чоловіків і жінок. Так, в середньому в Україні жінки живуть довше чоловіків на 10,1 років, а в Одеській області – на 9,6 роки.

Таким чином, в Одеській області останніми роками спостерігається більш сприятлива демографічна ситуація, ніж в цілому по Україні, що обумовлено, на наш погляд, особливостями регіонального розвитку.

Література

1. Вітківська К.В. Оцінка диференціації регіонів України за рівнем життя / К.В. Вітківська // Науковий вісник ОНЕУ / Випуск №3(210)/ОНЕУ, Одеса: ОНЕУ.2015р. – С. 28-41.
2. Підгорний, А.З. Соціально – демографічна статистика: Підручник // А.З. Підгорний, О.В. Самоєнкова, Ю.О.Ольвінська, К.В. Вітківська – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 424с.
3. Підгорний, А. З. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : монографія / [А. З. Підгорний, К. В. Вітківська, О. Г. Милашко, Т. В. Погорелова, Т. С. Корольова та ін.]. – Одеса : АТЛАНТ, 2012. – 303 с.
4. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА XVII МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ
КОНФЕРЕНЦІЇ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

**НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
НА МАКРО-, МЕЗО- ТА
МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МАКРО-
ТА МЕЗОРІВНЯХ»**

ОДЕСА 2020